

ОСВІТА БЕЗ КОРДОНІВ

ПЕРЕПАДЯ Д. О.,

Донецький інститут ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»

УДК 37.01

ІСТОРІЯ ЗАРОДЖЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У КИТАЇ

Стаття присвячена історії зародження системи освіти іноземних громадян у Китаї.

Ключові слова: історія, система освіти, іноземні студенти, Китай.

Статья посвящена истории зарождения системы образования иностранных студентов в Китае.

Ключевые слова: история, система образования, иностранные студенты, Китай.

The article is devoted to the history of the beginning of the China's education system for international students.

Key words: history, education system, international students, China.

Постановка проблеми. У сьогодення Китай привертає увагу до багатьох галузей свого соціального та культурного життя. На сучасному етапі свого соціально-економічного розвитку ця країна демонструє надзвичайний прогрес, у зв'язку з чим багато країн світу прагнуть до співробітництва, все більш з'являється необхідність у висококваліфікованих кадрах, які могли б забезпечити таке співробітництво – перекладачі, викладачі, вузькі спеціалісти із знанням китайської мови тощо. Тому, актуальності набуває навчання таких спеціалістів у мовному середовищі, тобто все більше студентів з різних країн прагнуть отримати освіту у навчальних закладах КНР.

Метою статті є розкриття історичних відомостей щодо зародження системи освіти іноземних студентів у китайській державі.

Аналіз основних досліджень. Освіта іноземних студентів у Китаї представляє інтерес для всебічного вивчення та аналізу. Поряд із розвитком освіти студентів, які приїжджають у Китай на навчання, відповідні наукові дослідження також стають дедалі активнішими та безперервно поглиблюються. Історія та розвиток системи освіти іноземних студентів у Китаї стала однією з актуальних питань, що обговорюються в останні роки не тільки у Китаї, а й за кордоном. Це стосується не лише історичного розвитку зазначеної проблематики, а й часто викликає необхідність аналізу інших аспектів цієї галузі, зокрема педагогічних.

Вивченню та аналізу історичного розвитку системи освіти іноземних громадян та дотичних до цього питань у своїх наукових працях

приділяли увагу такі китайські науковці, як Жень Йоучжоу, Ху Чжипін, Хуан Мейсю, Чен Цзяфу, Юй Фуцзен тощо. Нажаль, в Україні цьому питанню було приділено недостатньо уваги, багато аспектів зазначеної теми зовсім не вивчалось. Однак, до вивчення системи освіти китайської держави зверталися такі українські дослідники, як С. Гала, Л. Калашник, Н. Пазюра, О. Шацька, К. Шевченко та інші.

Виклад основного матеріалу. За статистичними даними Міністерства освіти, тільки у 2014 році 377 054 іноземних студентів з 203 країн та регіонів навчалися у 775 вищих навчальних закладах, науково-дослідних інститутах та інших навчальних закладах КНР, що розташовані у 31 провінції, автономних областях та муніципалітетах. Ця кількість, у порівнянні з 2013 роком, на 20 555 осіб більше, темп зростання становить 5,77% (наведені дані не включають Гонконг, Макао, Тайвань).

За цими кількісними показниками стоять зусилля китайського уряду, спрямовані на залучення більшого числа іноземних студентів до навчання у Китаї. В останні роки серія активних дій відкритої політики щодо навчання іноземців сприяє постійному розширенню їх кількості, крім того, все більше студентів-іноземців визнають цінність концепцій китайської системи освіти. Наприклад, значно збільшені стандарти фінансування китайських урядових стипендій, що, безсумнівно, підвищило привабливість навчання у КНР для іноземних студентів. В даний час у 20 провінціях та містах цієї держави також створені місцеві стипендії для іноземних громадян. Інтернаціональні студенти в Китаї

подають заявку на отримання стипендій, в основному китайських урядових стипендій, стипендій, що надають місцеві органи влади, навчальні заклади та підприємства. Політика навчання іноземців у Китаї стає більш відкритою та гнучкою, а також забезпечує для іноземних студентів сприятливі умови навчання [1].

На нашу думку, дослідження процесу становлення та розвитку системи освіти іноземних студентів у Китаї варто розпочати з розкриття історичних джерел виникнення традиції надавати освітні послуги іноземним громадянам у навчальних закладах цієї держави.

Перші іноземні студенти почали приїжджати на навчання у Китаї ще у часи правління давніх китайських династій. Створений японцями термін «іноземний студент» (留学生) з'явився в Китаї ще у період правління династії Тан в процесі китайсько-японського культурного обміну. Він визначав японських студентів, яких відправляли у Китаї з метою засвоєння китайської культури та подальшого її впровадження у Японії, тобто студентів, які навчаються або займаються дослідженнями за кордоном.

У часи династії Тан уряд Японії неодноразово відправляв у Китаї своїх представників з метою запозичення китайських прогресивних культурних елементів. Посланцям з дипломатичною місією не можна було залишатися на території Китаю надовго, тому засвоїти передові культурні аспекти виявилось неможливим. Таким чином, з часів династії Тан Японія почала відправляти так званих «іноземних студентів» та «учнів».

Після цього, термін «іноземний студент» продовжував використовуватися, а його семантика дещо розширилася: особа, що приїжджає за кордон з метою навчання або дослідження називається «іноземним студентом» [2].

До початку VII століття вивчення китайської культури Японією базувалося, головним чином, на розповсюдженні китайських емігрантів. Під час правління імператора Шотоку Тайцзі (593-629 рр.) Японія починає відправляти в Китаї безпосередньо посланців для активного вивчення китайської культури, а також велику кількість студентів та ченців на навчання. Отже, це була перша держава, що відправляла людей у Китаї отримувати освіту, а у часи правління династії Суй Китай почав приймати все більшу кількість іноземних студентів.

З 600 р. до 614 р. н.е. уряд Японії відправляв студентів на навчання до династії Суй близько 5 разів. У 608 р. вперше створено прецедент відправки студентів саме на навчання не тільки з політичних міркувань. З тих пір Японія відправляла дипломатичні місії з метою вивчення китайської культури 13 разів, крім того, кожного

разу масштаби дипломатичних місій ставали дедалі більше, самий багаточисельний візит налічував 600 учасників. Студенти та ченці, що прибували на навчання до Китаю в рамках дипломатичної місії, як і раніше займалися вивченням китайської мови та культурної спадщини. Японські студенти навчалися у «Школі синів Вітчизни» (вищому державному навчальному закладі для підготовки чиновників) [3].

За часів правління Тан цей заклад мав 6 підрозділів: державне училище, вище державне конфуціанське училище, «Школа чотирьох воріт» (навчальний заклад для дітей чиновників), школа правознавства, школа каліграфії та математики, кожна з яких мала різні критерії прийому на навчання.

Японські студенти навчалися у Китаї від кількох років до навіть кількох десятиліть, а потім поверталися на Батьківщину, маючи на меті розповсюджувати китайську культуру, сприяти всебічному розвитку політики, економіки та культури Японії.

Більшість студентів, які приїжджали на навчання до династії Тан, були дітьми чиновників середнього рівня японського правлячого класу або були в тісних взаєминах із імператором, тому, повернувшись на Батьківщину, вони отримували відповідальну посаду [2].

У давні часи, в Китаї також стали приїжджати студенти з островів Люцю (Рюкю), які зараз відомі як японська префектура Окінава. Зазначимо, що близько 1200 р. вони були об'єднані в окрему державу та лише у 1874 р. відійшли під владу Японії. Ще на початку епохи династії Мін Рюкю починає відправляти студентів на навчання у Китаї. Всі вони навчалися у «Школі синів Вітчизни» м. Нанкін. Влада Мін надавала кожному студентові парадний одяг та панчохи, а також один комплект літнього одягу та грошову допомогу у 5 срібників. Восени вони знову надавали комплект одягу, панчохи та постільні принадлежности, кожному супроводжуючому (служникам) надавався полотняний одяг. Крім того, студентам з Рюкю надавалася матеріальна допомога для повернення на Батьківщину з метою навідати рідних та на одруження. Що стосується навчального процесу, то правитель Мін був надзвичайно суворим до навчання та виховання студентів-іноземців школи при імператорському дворі та особисто контролював усі питання, що стосувалися освіти іноземців.

Надалі, Китай та держава Рюкю продовжують зберігати свої «родинні» стосунки. За часів династії Цин (1662-1722 рр.) Рюкю просить дозволу направити групу з 4 осіб на навчання у Пекін. Після їх прибуття у столицю, імператор

Кансі видав наказ, у якому зазначалося, що харчування іноземних студентів має бути відмінним. Згідно до зазначеного наказу, в усі пори року студентам-іноземцям надається урочистий одяг, халат та шовкові панталони, чоботи та головний убір, постільні принадлежності та будь-яке інше оснащення, щомісячно видається папір та пензлі, а також грошова допомога у 1 лян 5 цяней, всі супроводжуючі також отримували відповідну допомогу. Крім того, у наказі йдеться про необхідність призначити спеціального учителя, а також одного учителя-майстра для забезпечення контролю за процесом навчання. Для тих, хто успішно завершив навчання, уряд Династії Цин влаштував урочистий бенкет, а також дарував мереживну шовкову тканину та всіляко сприяв поверненню на Батьківщину [4].

Вже в той час китайська держава розуміла та приймала відповідальність за життя та здоров'я іноземців, що знаходилися на її території за офіційними причинами. Так, у перший рік правління Манчжурської династії один із студентів з Рюкю помер від хвороби. Держава виплатила 100 лян на його похорон та надала грошову допомогу його родині у сумі 200 лян.

З часів правління імператора Кансі (1686 р.) до Тунчжи (1867 р.), держава Рюкю відправила на навчання до Китаю мінімум 8 груп студентів, що включали більше 30 осіб, всі вони проявили надзвичайний талант до вивчення китайської мови.

Крім відправлених урядом дітей та родичів чиновників, в епоху Цинь до Китаю, м. Фучжоу, приїжджало багато молоді Рюкю за власний рахунок з метою вивчення китайської мови та культури. Таких студентів називали «勤学» або «勤学人», тобто ті, хто старанно вчиться. Таким чином, багато звичаїв та звичок Фучжоу, а також особливих знань, були привезені на острови Рюкю. Разом з тим, специфічна лексика, що побутувала на території Фучжоу, фактично стала базою основного лексичного фонду мови держави Рюкю [5].

З давніх часів серед контингенту іноземних студентів у Китаї були й студенти з Корейського півострову. Співробітництво у цій галузі між Кореєю та Китаєм почалося ще за часів династії Тан (618-907 рр.). В той час у «Піднебесній» було 1200 навчальних закладів і в кожен було відправлено вчителя-майстра для викладання за канонічними книгами. Давні корейські держави, такі як Корьо, Пекче, Сілла, Гаочан (держави Турфан) та Тибет продовжували відправляти студентів на навчання у китайські школи. Загальна їх кількість складала біля 8 000 осіб.

Однак, через 50 років розквіту Танської

держави, Сілла поступово приєднала королівство Пекче та значну частину Когурьо, тому всі іноземні студенти фактично вважалися громадянами держави Сілла. Точна їх кількість невідома, проте, згідно до історичних записів, за два роки від початку навчання (837 р.), кількість студентів із Сілла досягала 216 осіб, а через 5 років (840 р.), тих, хто повернувся на Батьківщину лише у квітні, було разом 105. Таку кількість студентів, що приїжджали на навчання, можна пояснити розквітом і могутністю Китаю за часів правління Тан, а також вагомим культурними здобутками та науковими дисциплінами, які в той час викладалися іноземним підданам.

Іноземні студенти приїжджали у Китай переважно вивчати конфуціанські канони та китайську мову і письмо, проте були й ті, хто вивчав медицину, правознавство, астрономію, географію, літочислення (календар), дуалістичну філософію інь-ян, музику, військову справу, виробниче мистецтво тощо. Їм дозволялося брати участь у екзаменах кецзюй (державних екзаменах чиновників), а ті, хто їх успішно складала, могли на рівних правах отримати посаду та досягти подальшого успіху у Китаї. Наприклад, громадянин Сілла у 856 році прибув на навчання у Китай на торгівельному судні за власний рахунок. 6 років потому він отримав ступінь цзіньши (вищу учену ступінь на державних іспитах кецзюй), та його було призначено на посаду сяньвея (начальника охорони повіту Лішуй, нині Нанкін, провінції Цзянсу). Після закінчення строку служби, брав участь у придушенні повстання Хуан Чао, а згодом став імператорським літописцем [5].

За часів правління династії Сун, у 1115 році, корейський уряд відряджає 5 своїх корьо-сарам на навчання до Китаю, для навчання та підготовки до екзаменів яких було приставлено трьох відомих вчителів-майстрів. Навесні 1117 року в повіті Чженьхе імператор Сун Хуейцзун навіть особисто перевіряв успішність студентів з корейської держави. Китай висував до іноземних студентів жорсткі вимоги та здійснював суворий контроль – за порушення законів країни всіх чекало суворе покарання.

В епоху Юань (1280-1367 рр.) Корьо продовжує направляти своїх студентів на навчання у Китай. Рівень володіння китайською мовою та знання культури тих, хто міг витримати екзамен за часів Юань, не підлягає сумніву. Проте, у зв'язку із обмеженням мовного середовища та через обмежену програму навчання і методи проведення екзаменів, їх навички сприймати китайську мову на слух та говоріння значно поступалися вмінням читати та писати.

Згідно до «Новітньої історії Династії Юань»,

близько 1287 року у більшості «Шкіл синів Вітчизни» вчителі-майстри мали пояснювати сутність канонів і разом з тим виправляти помилки у вимові при читанні ієрогліфів. Зазвичай на заняттях вони читали «Канон синівського благочестя» (конфуціанський канон), «Сяо сюе» (китайська грамота для початківців), «Лунь Юй» Конфуція, «Менцзи» (конфуціанський канон), «Да сюе» («Велике вчення» Конфуція), «Чжун юн» (філософський трактат Цзи Си) тощо. Помічник учителя-майстра навчає студентів членуванню текстів на речення, а також пояснює звучання та значення ієрогліфів, робить нотатки для їх упорядкованого вивчення. Учні мали записувати матеріал за порядком його пояснення, а на наступний день мали повторити пройдений матеріал. Для перевірки знань із заданих вчителем-майстром віршів, тлумачення канонів та історичних трактатів, учні подавали рукописи помічникові вчителя після того, як він їх затвердив, а далі роботи перевіряли і вносили результати у журнал успішності.

З приходом до влади династії Мін, Корея продовжувала активно відправляти студентів на навчання в Китай, однак згодом динаміка цього процесу змінилася, тобто студенти з цієї країни поступово припинили приїжджати. Варто зазначити, що причини цього були суто політичними і не мали жодного зв'язку із якістю освіти і системою навчання у тогочасному Китаї. Тільки за часів династії Цин Корея вперше за 5 років (1648 р.) звернулася до уряду із проханням направити своїх представників на навчання [6].

За часів династії Цин у Китай вперше приїхала делегація з Росії з метою вивчення китайської мови і письма. У 1727 році Китай та Росія підписують «Кяхтинський договір», згідно до якого кожні 10 років Росія відправляє 4 місіонерів у Пекін розповсюджувати православне віросповідання, разом з тим, групу з 6 осіб на повний курс вивчення китайської мови. Згідно до «Записів Цин ши гао» (історія династії Цин), у 1728 році російським підданим, що приїхали на навчання у Китай, надавалося щомісячне утримування, рис, обладнання, а після успішного завершення навчання забезпечувалось повернення на Батьківщину. Імператор наказав організувати навчання у давньому російському подвір'ї у Пекіні, де китайські вчителі викладали російським представникам. Серед перших російських студентів у Китаї найвідомішими були І. Россохін та О. Леонт'єв, які вважаються засновниками російської синології [5].

Висновки. Починаючи з епохи Суй до епохи Цин Китай безперервно приймав на навчання іноземних студентів. Освіта іноземних студентів у Давньому Китаї була важливою частиною

зовнішньої політики та культурного обміну між Китаєм та зарубіжними країнами. Час правління Династії Тан став «золотим віком» освіти для іноземних студентів у Давньому Китаї, які, в свою чергу, отримували певну вигоду та заохочення від державного уряду. Першими студентами-іноземцями у Китаї стали громадяни сучасної Японії та Кореї, з часів правління династії Цин почали приїжджати студенти з Росії. Варто зазначити, що на навчання приїздили не тільки діти та родичі чиновників, а й приватні особи, які навчалися за власний рахунок.

Державний навчальний заклад, який першим приймав на навчання офіційних представників іноземних держав, – це «Школа синів Вітчизни». У цьому навчальному закладі була заснована власна система навчання іноземців та працювали спеціально підготовлені вчителі.

В свою чергу, китайський уряд приділяв іноземним студентам особливу увагу, імператори в усі часи особисто контролювали процес навчання. Уряд брав на себе витрати, що стосувалися перебування офіційних представників іноземних держав на навчання, включаючи одяг, харчування, проживання, проїзд, навчання, лікування, похорони, повернення на Батьківщину тощо. Крім того, іноземці могли приймати участь у державних іспитах кецзюй та, якщо вони проявляли свої таланти, могли бути запрошені на державну службу у Китаї.

Таким чином, зародження системи освіти іноземних студентів у Китаї має в основному політичне підґрунтя, адже вона створювалася з метою культурного обміну та обміну досвідом з іншими країнами Далекого Сходу. Проте, в процесі свого історичного розвитку ця давня система перетворилася у потужний «освітній механізм», що з кожним роком удосконалюється та розвивається.

Список джерел:

1. 陈晓晨. 从最早的留学生到今天的中国梦 / 晓晨陈. – 光明日报, 2015. – 20 (09).
2. 留学生. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://baike.baidu.com/item/留学生?fromtitle=外国留学生&fromid=5949938>
3. 日道瑞良秀. 日中佛教友好二千年史 / 瑞良秀 日道 // 徐明, 何燕生译. - 商务印书馆, 1992.
4. 董明. 明清时期琉球人的汉语汉文化学习 / 明董. - 北京: 北京师范大学学报 (人文社会科学版), 2001. – №1 (163)
5. 董明. 中国古代来华留学生教育的启示 / 古代教育, 2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.artx.cn/artx/jiaoyu/38270.html>
6. 严从简. 殊域周咨录 / 从简严 // 虞思黎点校. – 中华书局, 1993.